

KONZORCIJI ZA POČETNIKE :

plaidoyer za kulturu
konzorcija u
hrvatskom
knjižničarstvu

Dragutin Katalenac

[http://www.gskos.hr/~dkata/
dkata@knjiga.gskos.hr](http://www.gskos.hr/~dkata/dkata@knjiga.gskos.hr)

098 213-542

O autoru sve ...

Ravnatelj je opće obrazovani profesionalac koji djeluje u okruženju specijalista.

**posthijerarhijski
ravnatelj**

primus inter pares

OČITOVANJE

“ ... the most important development for ... libraries during current decade has been the move from organizational self-sufficiency to collaborative survival mode as epitomised by the growth of library consortia”

“ ... najznačajniji razvoj za ... knjižnice u proteklom desetljeću je bio pomak od organizacijske samodovoljnosti prema suradničkom modelu preživljavanja utjelovljenom u rastu knjižničkih konzorcija”

Allen, B.M. – Hirshon, A. (1998) : Hanging together to avoid hanging separately : opportunities for academic libraries and consortia. // Information Technology and Libraries. Vol. 17 (1998), br. 1; str. 36-44

TIPOVI ORGANIZACIJSKE KULTURE U HRVATSKIM KNJIŽNICAMA po M.B.Lineu

KULTURA LAVA

- dominantni mužjak iznad i izvan organizacije
 - više ženki kao vlast u sjeni koje manipuliraju mužjakom
 - hijerarhijska kultura
- = TRADICIJSKA KNJIŽNICA

KULTURA MAČKE

- individualci spremni u nevolji za suradnju
 - demokrate koje ne vole autoritet
 - aktivnost zasnovana na interesu
 - posthijerarhijska timska kultura
- = KONZORCIJSKA KULTURA

KONZORCIJ

POJAM – ishodište i značenja

consortium (lat.) – povezanost, partnerstvo, udruga, koalicija, grupa, sudjelovanje u

consors (lat.) – dijeliti, imati jednak udio, sudjelovati, dionik zajedničkog dobra

consort (lat.)- 1. dobro ugođena glazba; skupina glazbenika; 2. brat, sestra, žena

sors (lat.) - mnoštvo

POJAM – pravno značenje

KONZORCIJUM – oblik udruživanja radi zajedničkog obavljanja pojedinačnog posla; ... međusobni odnosi članova k. procesiraju se po načelima o ortakluku; ... konzorcijum je, načelno, dobrovoljno udruženje.

izvor: PRAVNI leksikon. – 2. izmjenjeno izd. – Beograd : Savremena administracija, 1970.

POJAM – ekonomsko značenje

KONZORCIJ – “prigodno ugovorno udruženje pojedinaca ili poduzeća ... radi zajedničkog financiranja ili izvođenja nekog posla, pri čemu ortaci (konzorti) međusobno dijele i rizik i profit ...”

izvor: EKONOMSKI leksikon. – Zagreb : Leksikografski zavod “Miroslav Krleža” : Masmedia, 1955.

POJAM - knjižničarstvo

KNJIŽNIČNI KONZORCIJ je ugovorna interesna zajednica, odnosno udruga samostalnih knjižnica i knjižnica u sastavu osnovana sa svrhom ostvarivanja zajedničkog cilja (npr. razvoj i održavanje knjižničnih sustava, zajedničko pregovaranje i korištenje baza podataka i e-publikacija, izgradnja skupnog kataloga, digitalne zbirke i dr.). Osim osnovnog zajedničkog cilja konzorcij može imati i druge zajedničke ciljeve, odnosno projekte.

IZVORI, POVIJEST

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

- **30te god. XX st. - regionalne mreže “networks”**
- **70te god. XX st. – razvoj računalima poduprtih sustava i njihovo povezivanje**
- **OCLC**
- **ICOLC – više od 150 konzorcija s nekoliko tisuća članica**

POKRETAČKI MOTIVI

1. stvaranje skupnih kataloga i lista serijskih publikacija s ciljem promoviranja međusobne međuknjižnične posudbe i zajedničkog korištenja zbirke;
2. zajedničko korištenje (kompjutoriziranog) knjižničkog sustava;
3. financijski razlozi – zajedničko nastupanje;
4. zajedništvo u nabavi – u prvom redu e- baza podataka i usluga, serijskih publikacija i dr.

TRENDOVI SURADNJE

Pod utjecajem razvoja IT tehnologije:

- **document delivery services**
- **Z39.50 protokol – stvaranje virtualnih skupnih kataloga**
- **client potaknuta međuknjižnična posudba u WWW okružju (Web based client interlibrary loan)**
- **potpora korisnicima, edukacijski programi**
- **digital library; virtualna referentna zbirka; virtualna referentna služba**

TEMELJNA NAČELA KONZORCIJA

- zajednički cilj
- dobrovoljnost pristupa
- pravo (su)odlučivanja, upravljanja i nadzora
- ulagački kapital : rad i sredstva
- sudjelovanje u dobitku i gubitku, ograničena solidarnost

KONZORCIJI I SRODNI OBLICI UDRUŽIVANJA

**PARTNERSTVO ; MREŽE (TRADICIONALNE I
SUVREMENE) ; “NETWORKS” ; (KNJIŽNIČNI)
SUSTAVI ...**

Kriteriji razlikovanja:

- **pravo (su)odlučivanja, upravljanja i nadzora;**
- **sudjelovanje u dobitku i gubitku**
- **dobrovoljnost**

VRSTE KONZORCIJA – pravni aspekt

1/2

NEFORMALNI / NEINSTITUCIONALNI – konzorcij
nije pravni subjekt – članice zadržavaju svoju
pravnu osobnost/ samostalnost – udruga;
udruženje

pitanje upravljanja:

1. nedelegirano (poslovi raspoređeni među članicama)
2. delegirano (jedna članica obavlja određene izvršne poslove)

VRSTE KONZORCIJA – pravni aspekt

2/2

FORMALNI / INSTITUCIONALNI – konzorcij je pravni subjekt – članice se odriču dijela ili ukupne samostalnosti u korist zajedničke ustanove

VRSTE KONZORCIJA vs. VRSTE USLUGA

- **ZAJEDNIČKE USLUGE** (usluge koje članice mogu pružati samo zajedno: skupni katalogi, elektronički database sustavi, integrirani sustavi uzajamne međuknjižnične posudbe, oprema za digitalizaciju i dr.) preferiraju institucionalne oblike organiziranja.
- **KOOPERATIVNE SAMOSTALNE USLUGE** (usluge koje članice mogu pružati i samostalno: uzajamna posudba, dogovori o međuknjižničnoj posudbi, pregovori o licencama za baze podataka, edukacija, Z39.50) dozvoljavaju neinstitucionalne oblike organiziranja.

KONZORCIJ KAO AUTOPOIETIČNA ORGANIZACIJA

Principi AUTOPOIESISA:

samostvaranje, samoorganizacija, samoodgajanje

AUTOPOIETIČNA ORGANIZACIJA:

“jedinstvo mreža sastavljeno od komponenata koje se svojim međuaktivnostima generiraju i realiziraju”

NAČELA AUTOPOIETIČNOG DJELOVANJA:

savjest, mašta, samosvijest, slobodna volja

PODRUČJA SURADNJE DANAS

1. nabava – e-publikacije; zajedničko pregovaranje i licence;
2. integrirani kooperativni knjižnični sustavi – razvoj i održavanje;
3. međuknjižnična posudba – uključujući client WWW pristup, usluge document delivery i dr.
4. kooperativni smještaj i čuvanje građe; kooperativno upravljanje zbirkama;
5. digitalne zbirke;
6. kooperativni standardizirani programi potpore korisnicima;
7. kooperativni programi edukacije djelatnika ...

PRIMJERI: NABAVA

cilj: zajedničko nastupanje u pregovorima s dobavljačima; izgradnja sustava nacionalnih licenci; izgradnja sustava pristupa i službi potpore...

International Coalition of Library Consortia :

Statement of Current Perspective and Preferred Practices for the Selection and Purchase of Electronic Information

<http://www.library.yale.edu/consortia/>

NESLI (National Electronic Site Licence Initiative)

<http://nesli.ac.uk/>

PRIMJERI: KNJIŽNIČNI SUSTAVI; DIGITALNA KNJIŽNICA

cilj1: izgradnja, održavanje i razvoj kompjutoriziranih knjižničnih sustava/ programskih paketa

cilj2: izgradnja, održavanje i razvoj digitalnih zbirki/ knjižnica; standardizacija postupaka

OhioLINK

<http://www.ohiolink.edu/>

TEI (Text Encoding Initiative) – stvaranje standarda zasnovanog na zajedništvu za kodiranje i razmjenu tekstova

<http://www.hcu.ox.ac.uk/TEI/>

<http://www.tei-c.org/consortium.html>

OSNIVANJE – temeljni dokumenti

1. pismo namjere (memoranda of understanding)
2. opći akti konzorcija (bylaws)
3. interni stručni pravilnici (resource sharing agreements)
4. strateški plan (strategic plan)

PISMO NAMJERE

MEMORANDA OF UNDERSTANDING = temeljni ugovor

Osnivački akt konzorcija :

- definira opća načela konzorcija
- definira unutrašnje odnose (konzorcij – članice)
- definira temeljna prava i obveze

Iz Pisma namjere izvodi se “*Ugovor o pristupanju konzorciju*” za buduće članove

OPĆI AKTI KONZORCIJA

BYLAWS = statut, pravilnici, poslovnici i dr. :

- uređuju strukturu upravljanja konzorcijem na temelju prihvaćenog pravnog statusa konzorcija
- uređuju strukturu, nadležnosti i djelokrug rada i dr. organa upravljanja konzorcija (skupština, izvršni odbor, stručno vijeće, pododbori i stalne radne skupine i sl.)
- kriteriji za članstvo

INTERNI STRUČNI PRAVILNICI

RESOURCE SHARING AGREEMENTS =

- prihvaćena pravila stručnog funkcioniranja u konzorciju
- interni stručni propisi i pravila korištenja zajedničkih (knjižničnih) izvora
- npr. PPIAK, UNIMARC, zajednička pravila međuknjižnične posudbe ...

STRATEŠKI PLAN

STRATEGIC PLAN =

dugoročni program razvoja zasnovan na
definiranom zajedničkom cilju koji je svrha
udruživanja u konzorcij

ORGANIZACIJSKA I UPRAVLJAČKA STRUKTURA

GLAVNA SKUPŠTINA

IZVRŠNI/ UPRAVI ODBOR

GLAVNI STRUČNI ODBOR/ VIJEĆE

PODODBORI ZA POJEDINA STRUČNA PITANJA

STALNE STRUČNE SKUPINE

OTVORENA PITANJA KNJIŽNIČNIH KONZORCIJA

1. **(ZAJEDNIČKA) IMOVINA:** ulog članova (sredstva, oprema, rad) i imovina stečena poslovanjem konzorcija (rad i/ili imovina) temeljem zajedničkih i/ili kooperativnih samostalnih usluga.
2. **FINANCIRANJE KONZORCIJA:** članarina, zajednički nastupi prema potencijalnim financijerima, samofinanciranje – principi financiranja konzorcija

HRVATSKA !?

moguća područja suradnje/ konzorcijskog udruživanja: nabava, knjižnični SW i sustavi, digitalne zbirke, skupni katalogi ...

organizacijske pretpostavke: SZI, neformalne grupe (CROLIST UNIX), NISKA

PRIJEDLOZI

KONZORCIJ CROLIST:

Pismo namjere o suradnji na izgradnji, održavanju i razvoju programskog sustava CROLIST

ZAKONSKO UTEMELJENJE 1/2

HRVATSKA

Zakon o obaveznim odnosima – glava XIII A. – ORTAKLUK – članak 647 a-ž (opće odredbe, imovina, posloводство i zastupanje, odnos prema trećima, odgovornost za štetu, dobit i gubitak, istup i isključenje, prestanak ortakluka, dioba zajedničke imovine)

izvor: CRNIĆ, Ivica: Zakon o obveznim odnosima : s opsežnom sudskom praksom. – 2. prošireno izd. – Zagreb : Organizator, 1997.)

ZAKONSKO UTEMELJENJE 2/2

Zakon o obveznim odnosima

OPĆE ODREDBE – Pojam – čl. 647a:

“(1) Ugovorom o ortakluku uzajamno se obvezuju dvije ili više osoba uložiti svoj rad i/ili imovinu radi postizanja zajedničkog cilja. (2) Ortakluk je zajednica osoba i dobara bez pravne osobnosti.”

IZVORI, LITERATURA ...

Library Consortia Documents Online

<http://www.lis.uiuc.edu/~sloan/consort.htm>

International Coalition of Library Consortia (ICOLC)

<http://www.library.yale.edu/consortia/>

Library Consortium Management

The Consortia Forum

<http://www.emeraldinsight.com>